

שיוציאוהו חוץ למחנה ישראל. (16)

אותו ערום ולא בכסותו! (17)

"אבן" — שאם מת באבן אחת, יצא!

ואצטריך למיכתב "אבן" כאן במקלל, ואצטריך למיכתב "אבנים" בפרשת מקושש שנאמר "וירגמו אותו באבנים".

דאי כתיב רחמנא "אבן" בלבד, הוה אמינא, היכא דלא מת כהדא שאם הוא לא מת מאבן אחת לא ניתי אחריתי ומיקטליה לא יביאו אבן נוספת כדי להורגו. (18)

לכן כתב רחמנא "אבנים", ללמד שאם לא מת מאבן אחת, יביאו עוד אבן כדי להורגו.

ואי כתב רחמנא "אבנים" בלבד הוה אמינא, מעיקרא נייתי תרתי שמלכתחילה צריך לרוגמו בשתי אבנים.

הלכך כתב רחמנא "אבן" שמלכתחילה רוגמים אותו רק באבן אחת, ואם לא מת ממנה, ירגמו אותו באבן נוספת.

ודנה הגמרא: והא האי תנא של הברייתא דלעיל "נאמר" קאמר הוא למד מגזירה שוה את הדין של הוצאת המקלל מחוץ לשלש מחנות, ואיך יכול רב פפא לחלוק על התנא ולומר שהוא נלמד מעצם הפסוק?

ומקשה הגמרא: הפסוק הזה אינו מיותר. שהרי האי קרא מיבעי ליה לעשייה, ללמדנו שבני ישראל עשו כפי שנצטוו והוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה?

ומתרצת הגמרא: עשייה כהדיא כתיבא שנאמר בפירושו באותו פסוק "ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה", וזה כולל את הכל, ומדוע היה צריך לכתוב בנפרד "ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה"?

אלא ודאי כדי לדרוש ממנו שהוציאו אותו אל מחוץ לעוד מחנה דהיינו חוץ לשלש מחנות.

ומקשה הגמרא: אלא מעתה ש"ויוציאו את המקלל" הוא מיותר, אם כן, "וירגמו אותו אבן" שנאמר אף הוא באותו פסוק, מאי עבדי ליה? שגם הוא מיותר, שהכל נכלל כבר ב"ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה", שנצטוו להוציאו ולהורגו?

ומתרצת הגמרא: ההוא מיבעי ליה הפסוק הזה בא לדרשה אחרת, לכדתניא: "וירגמו אותו אבן".

"אותו" — משמע כמות שהוא, שרוגמים

מג-א

17. לקמן [מה א] דורשת הגמרא את אותה דרשא מ"ורגמו אותו אבן" האמור בעשייה. וכתב רש"י שהדרשא הזאת אמנם מיותרת אלא שכיון שנכתב כאן "אבן" לדרשא [שלא נכתב שם] נכתב גם "אותו".

18. לכאורה קשה, איך יתכן לומר כך, והרי כתוב "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" משמע שאם לא מת מזריקת

16. הקשו תוס': אם כן מדוע צריך את כל הפסוקים לגבי פרים הנשרפים, והרי אפשר ללמוד בגזירה שוה ממקלל שצריך חוץ לשלש מחנות?

ותירצו שהייתי לומד בגזירה שוה משחויטי חוץ שדי במחנה אחת, שהרי עדיף ללמוד קדשים מקדשים. תוס' ד"ה משה. וראה מהרש"א ומהרש"ל.

ומתרצת הגמרא: **אילו לא נאמר, קאמר התנא.**

והכי קאמר: **אילו לא נאמר קרא גם אם לא היינו יכולים ללמוד ממשמעות הכתוב עצמו שצריך להוציא את המקלל חוץ לשלש מחנות הייתי אומר שכך הוא הדין מגזירה שוה מפרים הנשרפין, עכשיו שנאמר קרא, גזירה שוה לא צריך.** (19)

רב אשי אמר: מכאן אנו למדין שבית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות, שהרי **משה היכא הוה יתיב? במחנה לוי! ואמר ליה רחמנא: "הוצא את המקלל"** ומזה לבד משמע שיוציאו ממקומו של משה דהיינו **חוץ למחנה לוי.**

והוסיף הקדוש ברוך הוא ואמר **"אל מחוץ למחנה"**, ללמד שיוציאו חוץ למחנה ישראל.

והפסוק **"ויוציאו את המקלל"** בא לעשייה,

לומר שבני ישראל עשו כפי שנצטוו.

ומקשה הגמרא: **עשייה, בהדיא כתיב בהו "ובני ישראל עשו כאשר צוה ה' את משה"!** ומדוע צריך לכתוב שהוציאו את המקלל מחוץ למחנה?

ומתרצת הגמרא: **ההוא הפסוק של "ובני ישראל עשו", מובעני ליה לסמיכה ולדחייה.** (20) שבני ישראל עשו גם סמיכה ודחייה, היות ואינו מפורש בפסוק שעשו זאת, לפי שנאמר רק **"ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה וירגמו אותו אבן"**. לכן סיים הכתוב, שעשו כאשר צוה ה' את משה, שנצטוו באותה פרשה על הסמיכה, כמו שנאמר **"וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו"**, וגם נצטוו לדחות את הנסקל ולהפילו מגובה שתי קומות של בית הסקילה, כפי שהגמרא דורשת לקמן [מה א] ממתן תורה, שנאמר **"לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה ירה"**. (21)

אבן אחת של העדים ימשיכו כל העם לסוקלו באבנים?

אלא שאפשר היה לומר שרק אם אותה אבן עדיין קיימת ימשיכו לסוקלו בה, אבל אם היא נאבדה לא יביאו אבן אחרת לסוקלו עוד. תוסי' ד"ה לא.

19. לכאורה קשה, כיון שיש גזירה שוה למה צריך קרא?

במצפה איתן תירץ על פי הר"ן בנדריים [ג א] שמילתא דאתיא בגזירה שוה טרח וכתב ליה קרא.

ובמהרש"ל ביאר שכוונת הגמרא שאילו לא נאמר קרא היינו מוכרחים לומר שהיה להם קבלה ללמוד גזירה שוה מקלל מפרים. אבל עכשיו שנאמר קרא אם כן לא היה להם לחכמים

קבלה לדרוש כלל גזירה שוה כאן.

והר"ן כתב שלאחר שנאמר קרא אין אנו סומכים על הגזירה השוה הזאת משום שהוא למד מהלמד ובקדשים אין למדים למד מלמד, כמבואר לעיל בהערה 10 בשם התוס'.

20. על פי הגהות הב"ח וכן משמע מרש"י.

21. לכאורה קשה, אם כן לא לכתוב **"ויוציאו את המקלל"** שהרי הכל נכלל ב"ובני ישראל עשו"?

ויש לומר שאז לא היינו לומדים מ"ובני ישראל" רק את הדינים שנאמרו למשה באותה פרשה ולא היינו לומדים את הדין של דחייה שנאמר במתן תורה, ורק משום שכבר נאמר **"ויוציאו"** אנו לומדים בכאן גם את הדין של

לאדם שהוא יביא לעצמו דבר שעל ידו יהרגוהו.

אך בעי רב הונא: סודר שמניפין בו, וסוס שרין ומעמידן, משל מי הוא מי צריך להביא אותם?

האם נאמר, כיון דהצלה דידיה, שהסודר והסוס נועדו להצילו ממיתה, לכן מדידיה הוא הוא צריך להביאם. או דילמא, כיון דבי דינא מחייבין למעבד בה הצלה הואיל והבית דין חייבים לדאוג לו לאפשרות של הצלה, לכן מדידהו הם צריכים להביאם משלהם? (23)

ותו: הא דאמר רב חייא בר רב אשי אמר רב חסדא: היוצא ליהרג במיתת בית דין משקין אותו קורט [גרגיר] של לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דעתו, שישתכר ולא ירגיש כל כך את צער המיתה, שנאמר [משלי לא ו] "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש".

ותניא: נשים יקרות שבירושלים היו

אמרו ליה רבנן לרב אשי: לדידך, שאתה דורש "הוצא" בנפרד ו"אל מחוץ למחנה" בנפרד, אם כן, כל הני "הוציא" דכתיבי בפרים הנשרפים שנאמר בהם "והוציא את הפר" מאי דרשת בהו שהרי מ"אל מחוץ למחנה" בלבד אנו דורשים שצריך להוציאם חוץ לשלש מחנות?

ומסקינן: קשיא!

שנינו במשנה: אחד עומד על פתח בית הסקילה והסודרין בידו.

אמר רב הונא: פשיטא לי: אחד אבן שנסקל בה, ואחד עין שנתלה בו הנסקל [כלומר גם זה וגם זה], ואחד סוף [החרב] שנהרג בו מי שנתחייב בהריגה, ואחד סודר שנחנק בו מי שנתחייב חניקה, כולן באין משל ציבור. (22)

מאי טעמא?

משום דבמדידה לא אמרינן ליה: זיל ולתיה וליקטול נפשיה! שאי אפשר לומר

דחיה. חמרא וחיי. סנהדרי קטנה.

22. מה שרב הונא אינו מונה גם את הפתילה שנשרף בה המחוייב שריפה, משום שדבריו מוסבים על הברייתא לקמן [מה ב] שכל אלו נקברים עמו, ובא הוא ומוסיף שכל אלו משל ציבור, והפתילה של שריפה לא יתכן לומר שנקברת, שהרי זורקים אותה לתוך פיו. תוס' ד"ה פשיטא.

והר"ן כתב, משום שדמיה מועטין ואינה חשובה, לכן לא מנה אותה.

23. הקשה הנצי"ב: הרי אין אדם רשאי להציל

עצמו בממון חבריו, ואפילו אם בא אדם אחר והצילו יכול לגבות אחר כך ממנו מה שהוציא, וכמו שאמרו בכתובות [סז ב'] במי שאינו רוצה להתפרנס משלו שזנים אותו ואחר כך גובים ממנו?

ותירץ, שזה דוקא כשהאדם עצמו גם כן חייב בהצלת נפשו, לכן גובים ממנו כי החיוב שלו קודם לכל אדם, מה שאין כן כאן שיצא חייב מבית דין אין עליו ולא על שום אדם חיוב להסתפק שמא הוא אינו חייב מיתה ולהצילו, רק על הבית דין שנאמר "והצילו העדה" מוטל החיוב לעשות לו הצלה, ולכן אין לגבות ממנו. ומדוייק לשון הגמרא "כיון דבי דינא מחייבין

מתנדבות ומביאות אותן את הקורט של לבונה והיין.

ומסתפק רב הונא, אם **לא התנדבו נשים יקרות, משל מי הוא בא**, האם משלו או משל ציבור?

ופושטת הגמרא: **הא ודאי מסתברא שמשל ציבור הוא בא, כיון דכתיב "תנו",** משמע מדידהו, שאחרים צריכים ליתן לו.⁽²⁴⁾

בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת: אמר אחד מן התלמידים שיושבים לפני הדיינים, לאחר שנגמר הדין לחיוב: **יש לי ללמד עליו זכות!** ולא הספיק לומר מהו אותו זכות, ו**נשתתק**, נעשה אלם,⁽²⁵⁾ מהו? האם סותרים את הדין, שמא אם היה אומר את טעם הזכות היו כולם מודים לדבריו, או לא?

מנפח רב ששת בידיה, הניף את ידו בתנועת ביטול כלפי רב אחא בר הונא, כלומר, מה שאתה שואל, רוח הוא, שאם נחשוש **בנשתתק**, אם כן, **אפילו אחד בסוף העולם נמו,** בכל הנידונים ליהרג, נחשוש שמא יש

אחד בסוף העולם שיודע לו איזה זכות?

ודוחה הגמרא את תמיהת רב ששת, שאין זה דומה.

כי **התם, לא קאמר,** אותו אחד שבסוף העולם, עדיין לא אמר כלום, ולמה נחשוש שמא הוא יודע לו איזה זכות, אבל **הכא, קאמר** אותו תלמיד כבר אמר שיש לו ללמד עליו זכות, ולכן יש להסתפק, **מאי,** האם יש לחשוש שמא אכן הצדק את או לאו?

תא שמע לפשוט האיבעיא, מהא דאמר רבי יוסי בר חנינא: **אחד מן התלמידים שזיכה,** שאמר את דבר הזכות והוציא את טעמו לאור, **ומת, רואין אותו כאילו הוא חי ועומד במקומו,** ומצרפים את דעתו למנין המזכים והמחייבים.

ומדייקת הגמרא: **זיכה, אין.** דוקא בגלל שהוא אמר גם את טעם הזכות לכן מתחשבים בדעתו. אבל **לא זיכה,** אלא אמר שיש לו זכות בלי לנמק, ונשתתק, **לא.** אין חוששין לו.⁽²⁶⁾

למעבד ביה הצלה."

24. וממנו לומדים גם ליתר הדברים שיהיו משל ציבור שהרי טעם אחד לכולם.

יש אומרים שרק בקורט של לבונה נפשט וביתר הדברים נשארה האיבעיא. יד רמה.

25. והוא הדין כשמת, שהרי הגמרא מוכיחה לקמן מרבי יוסי ברבי חנינא שמדבר באופן שמת.

ונקט נשתתק שאפילו אם במת לא מתחשבים בדעתו בכל זאת יתכן שבנשתתק ימתינו עד שיתרפא. יד רמה.

26. הקשה הר"ן: אדרבה נדייק להיפוך, שאם אמר טעמו הוא נמנה למנין המזכים בלבד, אבל אם לא הספיק להגיד הטעם סותרים את כל הדין, שמא כולם היו מודים לדבריו? ותירץ, שהיה משמע לגמרא, שאם לא זיכה אין מתחשבים כלל בדבריו, שאם לא כן, היה צריך להשמיענו חידוש יותר גדול שבלא זיכה פוטרם אותו לגמרי ולא רק שמצרפים את דעתו למנין המזכים.

מה שביארנו בפנים שהשאלה היתה אם לסתור לגמרי את הדין הוא על פי הר"ן בשעת רש"י.

ונפשטה האיבעיא.

ודוחה הגמרא את הראיה: אמנם זיכה פשיטא לי שחוששין לדעתו, כדברי רבי יוסי בר חנינא, אך אמר בלבד עדיין תיבעי לך, שמא גם אז יאמר רבי יוסי בר חנינא שחוששין לדעתו, ומה שנקט "זיכה", לאו דוקא הוא, אלא משום שבדרך כלל מי שהתחיל לומר שיש לו ללמד זכות אומר מיד את טעמו וראיותיו.

שנינו במשנה: אפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות מחזירין אותו אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד שיש ממש בדבריו.

ודנה הגמרא: וכי אפילו בפעם הראשונה והשניה שהוא אומר שיש לו זכות על עצמו, גם אין מחזירים אותו אלא אם כן רואים שיש ממש בדבריו?

והתניא: פעם ראשונה ושניה, בין שיש ממש בדבריו בין שאין ממש בדבריו מחזירין אותו.

מכאן ואילך, רק אם יש ממש בדבריו מחזירין אותו, אבל אם אין ממש בדבריו אין מחזירין אותו?

ומתרצת הגמרא: אמר רב פפא: תרגומה יש לפרש גם את המשנה כך: רק מפעם שניה ואילך צריך שיהא ממש בדבריו.

ודנה הגמרא: מנא ידעי? מנין יודעים אותם שהולכו את הנידון לסקילה, אם יש ממש בדבריו אם לא, שהרי הם אינם תלמידי חכמים?

ומתרצת הגמרא: אמר אבוי: דמסרינן ליה זוגא דרבנן, שהולכים עמו שני תלמידי חכמים כדי לבודקו אי איכא ממש בדבריו, אי, אז יחזירו אותו, ואי לא, לא יחזירו אותו.

וזאת רק מפעם שניה ואילך, שלפני כן הרי אין בודקין אותו אם יש ממש בדבריו.

ולכן שואלת הגמרא: ולימסר ליה מעיקרא, מדוע לא ילכו עמו שני התלמידי חכמים כבר מהפעם הראשונה, ואם יראו שאין ממש בדבריו, גם אז לא יחזירוהו?

ומתרצת הגמרא: אנב דבעית, לא מצי אמר כל מה דאית ליה. שמא בפעמים הראשונות, בגלל הפחד לא יצליח להיזכר מכל טענותיו, ולכן מחזירים אותו גם אם אין ממש בדבריו, כי אולי בינתיים תתישב דעתו

למנין המזכים בדומה לדינו של רבי יוסי ברבי חנינא [ונתייבשה קושיית הר"ן]. ואם כן צריך לומר, שנגמר דינו לחיוב על ידי שהיו שני דיינים מחייבים יותר ממזכים [שהרי אין הטייה לרעה על פי אחד], ואם נצרף את דעתו למנין המזכים ויהיה רק מחייב אחד יותר ממזכים לא נוכל להכריע את הדין אלא על ידי הוספת דיינים חדשים, וזו כוונת רש"י "ולהביא דיינים אחרים". חמרא וחי. סנהדרי קטנה.

אך האחרונים עמדו על לשון רש"י "וצריך לסתור את הדין ולהביא דיינים אחרים" שלכאורה אינו מובן מה יועיל שיביאו דיינים אחרים, שממה נפשך אם אנו חוששים שמא הדיינים הללו היו מסכימים לדעתו ומזכים את הנידון, אם כן גם דיינים אחרים שמא היו מזכים אותו?

אלא שרש"י סובר שכל השאלה היתה רק אם להחשיב את דעתו של זה שנשתתק ולצרפו

ויזכר בטענותיו.

ולא מצאו לו זכות, ותלאוהו בערב פסח?

מתניתין

החזירוהו לבית דין ומצאו לו זכות, פטרוהו. ואם לאו שלא מצאו לו זכות, יצא ליסקל.

ומתרצת הגמרא: אמר עולא: ותסברא: וכי ישו בר הפוכי זכות הוא וכי מלמדין עליו זכות בכלל? והרי מסית הוא, ורחמנא אמר "לא תחמול ולא תכסה עליו"!

וכרוז יוצא לפניו בדרכו לבית הסקילה, ומכריז: איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל על שעבר עבירה פלונית! ופלוני ופלוני עדין!

אלא על כרחך אתה צריך לומר שאני ישו שקרוב למלכות היה ולא נעשה הכרוז כדין אלא מאימת המלכות, ולעולם אין מוציאים את הכרוז אלא בדרך לבית הסקילה.

ומסיים הכרוז: כל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו! ואם אמר שיש לו עליו זכות מחזירים אותו לבית הדין כמבואר במשנה הקודמת.

תנו רבנן: המשה תלמידים היו לו לישו: מתאי. נקאי. נצר. ובוני. ותודה.

וכולם נידונו בבית דין לסקילה בדומה לישו רבם.

גמרא:

אמר אבוי: וצריך למימר הכרוז צריך גם לומר, שעבר עבירה פלונית ביום פלוני, ובשעה פלונית, ובמקום פלוני.

אתיוהו למתאי כשהעמידוהו לדין אמר: מתאי יהרג? והכתיב [תהלים מב ג] "מתי אבוא ואראה פני אלהים"?

אמרו לו: אין! מתאי יהרג! דכתיב [שם מא ו] "מתי ימות ואבד שמו".

והטעם, דלמא איבא דידעי, ואתו ומזים להו שמא על ידי כן יבאו להזים את עדין.

אתיוהו לנקאי, אמר: נקאי יהרג? והכתיב [שמות כג ז] "ונקי וצדיק אל תהרוג"?

שנינו במשנה: וכרוז יוצא לפניו.

אמרו לו: אין! נקאי יהרג! דכתיב [תהלים י ח] "במסתרים יהרג נקי" [שראוי הוא "נקי" ליהרג משום שהוא רוצח והרג במסתרים. וכל התשובות הללו תשובות בעלמא הן, מפני שקרובים למלכות היו, והיו צריכים להשיב על דברי ההבל שלהם. רש"י].

והוינן בה: לפניו, אין, וכי רק בדרכו לבית הסקילה יוצא הכרוז, אבל מעיקרא, לא. האם לפני כן לא? והרי כבר ארבעים יום קודם יוצא הכרוז? (27)

והתניא: בערב הפסח תלאוהו לישו. והכרוז יוצא לפניו ארבעים יום: ישו יוצא ליסקל על שבישף והסית והדיח את ישראל! וכל מי שיודע לו זכות יבא וילמד עליו!

אתיוהו לנצר, אמר: נצר יהרג? והכתיב

[ישעיה יא א] "ונצור משרשיו יפרח"?

אמרו לו: אין! נצור יהרג! דכתיב [שם יד יט] "ואתה השלכת מקרבך כנצר נתעב".

אתוהו לבוני, אמר: בוני יהרג? והכתיב [שמות ד כב] "בני בכורי ישראל"?

אמרו לו: אין! בוני יהרג! דכתיב [שם כג] "הנה אנכי הורג את בנך בכורך".

אתוהו לתודה, אמר: תודה יהרג? והכתיב [תהלים ק א] "מזמור לתודה"?

אמרו לו: אין! תודה יהרג! דכתיב [שם נ כג] "זוכה תודה יכבדנני" [מי שיהרוג את "תודה" יכבדנני].

מג-ב אמר רבי יהושע בן לוי: כל הזוכה את יצרו

שלאחד שיצרו הסיתו לחטוא הוא הורגו ושב בתשובה ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמים, העולם הזה והעולם הבא. (28)

דכתיב "זוכה תודה יכבדנני" [משני

הנוני"ם אנו דורשים: שני כיבודים].

ואמר רבי יהושע בן לוי: בזמן שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה, שבר עולה בלבד בידו. הקריב מנחה, שבר מנחה בלבד בידו.

אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות כולן!

שנאמר [תהלים נא יט] "זבחי אלהים רוח נשברה" ["זבחי" משמע לשון רבים]. (29)

ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת שנאמר [שם] "לב נשבר ונדכה, אלהים לא תבזה" שאין דרכך לבזותו.

מתניתין

היה היוצא להיסקל רחוק מבית הסקילה כעשר אמות, (30) אומרים לו: התודה! על עבירה זו וכן על שאר חטאיך שכן דרך כל המומתין (31) מתודין.

לו ומתוך כך נכנע לבבו ושב ורפא לו, אם כן כל תכלית הקרבנות לבא לידי הכנעה, ומי שדעתו שפלה אין לו צורך בכל הקרבנות. הרי"ף בעין יעקב.

30. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות שהטעם שמתודה רחוק מבית הסקילה כדי שלא יפחד ותטרף דעתו ולא יוכל לדבר אם יהא קרוב לבית הסקילה.

31. לשון זה משמע דהיינו חייבי מיתות בית דין, אך במסכת שבת [לב א] מבואר שכל הנוטה למות אומרים לו שיתודה. מהרש"א.

28. דבמה שהרג את יצרו שלא יחטא להבא הוא מכבד את הקדוש ברוך הוא בעולם הזה ובמה שהתודה הוא מכבדו לעולם הבא שעל ידי זה יש לו חלק לעולם הבא כמבואר במשנה להלן. מהרש"א.

ובעיון יעקב מבאר שבזה שכובש את יצרו הוא טוב לשמים ובזה שמתודה הוא טוב לבריות שעל ידי כן הוא מחזירן למוטב שמראה דרך לשבים, ונמצא מכבד את הקדוש ברוך בעולם הזה ובעולם הבא.

29. ביאור הדבר על פי מה שפירש רבינו יונה בטעם הקרבנות שבראות האדם משפט העולה וניתוחה הוא נותן אל לבו שכך היה ראוי לעשות